Van 24 tot 26 februari is het Tibetaans Nieuwjaar. **Christa Meindersma**, conflictbemiddelaar en bevriend met de dalai lama, blikt terug op de hevige onlusten in Tibet in 1988.

Hart verpand aan Tibet

Gerlof Leistra

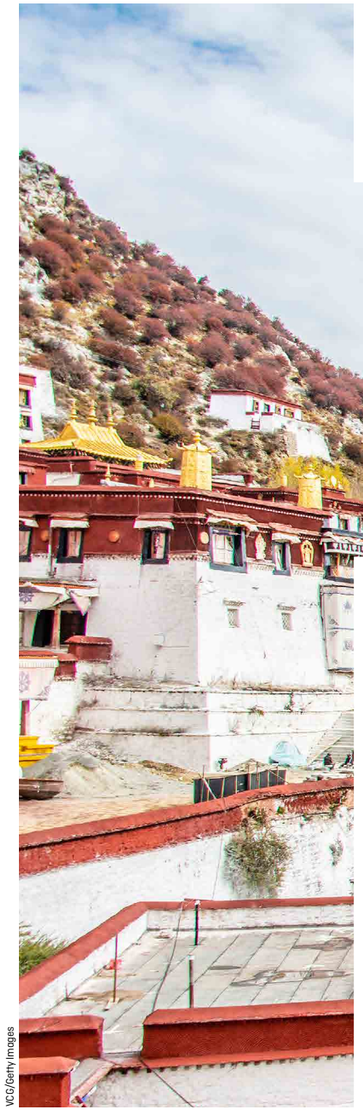

VCG/Getty Images

Christa Meindersma heeft de dalai lama vaak ontmoet

Tibet is door China hermetisch afgegrendeld van de buitenwereld

In 1986 op dak van een truck op weg van Nepal naar Tibet

In vloeiend Tibetaans bestelt Christa Meindersma (57) in restaurant Tashi Deleg in Amsterdam een menu bij de jonge Tendor. Meindersma, directeur belangenbehartiging van International Campaign for Tibet Europe, dat zich wereldwijd inzet voor zelfbeschikking voor het Tibetaanse volk, is bevriend met Tendors vader. Die vluchtte in 2001 naar Nederland en staat nu als kok in de keuken van het familierestaurant.

Achterin zitten wat Tibetaanse vrienden klaar voor een champagnefeestje na sluitingstijd: Tendor is vandaag 21 jaar geworden. Hij studeert aan de middelbare hotelschool en droomt van een keten restaurants en een Michelinster.

In Nederland wonen zo'n duizend Tibetanen, vooral in de Randstad (zie 'Tibetanen in Nederland doen het goed' op pagina 28). Van 24 tot 26 februari vieren zij *Losar*, Tibetaans Nieuwjaar. Volgens traditie steekt iedereen zich in nieuwe kleren. Ruzies worden bijgelegd.

Meindersma verloor haar hart vijfendertig jaar geleden aan Tibet en is bevriend met de dalai lama (zie 'Dalai lama: geestelijk leider' op pagina 29). Ze sprak hem vaak. 'Hij is warm, heeft humor en is de stem van de redelijkheid.'

Midden jaren tachtig wilde ze met een vriendin bergbeklimmen in Nepal. 'In Kathmandu liepen duizenden Tibetanen rond de *Boudhanath stupa*, een boeddhistisch monument. Ik zag ze en dacht: ik ga naar Tibet en Tibetaans leren.'

In oktober 1986 bezocht ze Tibet, dat sinds 1950 wordt bezet door China. 'Een gevoel van thuiskomen. In de hoofdstad Lhasa ben ik Tibetaans gaan leren. Zelf gaf ik Engelse les. Er heerste door de Chinese bezetting veel onvrijheid. Spreken met een buitenlander was gevaarlijk.' Meindersma bleef er negen maanden.

Eind september 1987 hoorde ze tijdens een klimvakantie in de Italiaanse Dolomieten over onlusten in Tibet. 'Kleine groepjes monniken liepen in Lhasa door de Barkhor, de traditionele rondgang rond de Jokhang-tempel. De dalai lama had in het Amerikaanse Congres in Washington een vredesvoorstel gepresenteerd, bedoeld als opening naar de Chinezen voor een oplossing over Tibet. De monniken demonstreerden als steunbetuiging aan de dalai lama.'

Een Britse parlementaire delegatie die in 1988 naar Tibet zou gaan, zocht iemand die kon helpen om buiten het officiële programma om Tibetanen te ontmoeten. Ze kwamen in contact met Meindersma, die in februari dat jaar op audiëntie was geweest bij de dalai lama in Dharamsala. 'Na mijn eerste bezoek aan Tibet had ik een rapportje geschreven: Tibet is wel open, maar de Tibetanen zijn ontevreden. Ik had er in het Tibetaans een brief bijgedaan voor de dalai lama. Tijdens mijn ontmoeting met hem, vroeg hij zijn secretaris: "Is zij degene van dat rapport?"

'De dalai lama stelt je onmiddellijk op je gemak en heeft aandacht voor je. Aan het eind van ons gesprek zei hij: "We gaan even op de foto samen. Als je die aan Tibetanen laat zien, weten ze dat ze je kunnen vertrouwen."'

Voorjaar 1988 kwam het rond het Tibetaans Nieuwjaar opnieuw tot onlusten. 'In Lhasa heerste angst. Er was veel politie op straat. Veel Tibetanen zijn opgepakt. Voorzichtig zocht ik bekenden op en legde vast wat er was gebeurd.

'Lord Ennals, die de Britse delegatie leidde, was een mensenrechtenman. De enige plek waar wij elkaar vrij konden spreken, was op de wc van het hotel. Voor de delegatie vertrok, hebben we bij twee leden, onder wie Lord Ennals, onder hun kleren verklaringen van Tibetanen over de situatie in Tibet verstopt.'

Alle buitenlanders moesten Tibet verlaten. Meindersma mocht blijven, op voorwaarde dat ze in Shigatse, de tweede stad van Tibet, ging tolken voor het Zwitserse Rode Kruis. Na zes maanden mocht ze terug naar Lhasa. 'Daar hebben wij zoveel mogelijk vrijgelaten demonstranten opgespoord om ze te interviewen over hun behandeling in de gevangenis, over de martelingen.' De Verenigde Naties gebruikten die informatie in rapporten.

In de zomer ging ze terug naar Nederland, maar in het najaar vertrok ze weer naar Tibet, als reisleider. 'De angstige sfeer was veranderd in een wat meer ontspannen en opener sfeer. Maar er waren nog steeds kleine tekenen van protest. In oktober en november liep de spanning

Tibetanen in Nederland doen het goed

De dalai lama bezocht Nederland de laatste keer in 2018

Koen van Weel/ANP

De Tibetaanse gemeenschap in Nederland telt zo'n duizend mensen, onder wie veel jongeren die hier zijn geboren. De eerste groep Tibetanen kwam begin jaren zestig naar Nederland. Het ging om verpleegsters die in België waren gerekruteerd door ziekenhuizen in Rotterdam. Ze zijn inmiddels gepensioneerd en wonen nog altijd in de buurt van hun oude werk.

In de jaren negentig en begin deze eeuw kwamen Tibetanen als vluchteling naar Europa, ook naar Nederland. Zij kregen een vluchtelingenstatus.

De jongeren spreken naast Nederlands ook Tibetaans. Kinderen gaan in Amsterdam naar de Tibetaanse weekendschool om Tibetaans te leren.

Ze zijn ambitieus. Neem de zestienjarige Kunsel Rinchen Dorjee uit Nijmegen. Haar Tibetaanse vader heeft een winkel met Tibetaanse spullen. Zij zit op het Stedelijk Gymnasium en is bestuurslid van DWARS, de jongerenorganisatie van GroenLinks. Aan de Rijksuniversiteit Groningen promoveert een Tibetaan in kwantumfysica.

Tibetanen zijn ondernemers. Restaurant Tashi Deleg in Amsterdam zit elke avond vol. Tendor (21) staat na school met zijn jongere zus en broer in de bediening. Hun vader kookt. In Utrecht exploiteert Namgyal Lhamo, een Tibetaanse zangeres, al sinds 1981 restaurant De Werfkring.

Hard werken en de drang iets van je leven te maken, zit volgens Tsering Jampa (65) in de Tibetaanse cultuur. Zij is sinds 1999 directeur van de International Campaign for Tibet Europe en kwam in 1983 naar Nederland. Ze heeft een Nederlandse partner, maar gemengde huwelijken komen onder Tibetanen weinig voor.

'De boeddhistische religie is de ruggegraat van onze cultuur en identiteit. Op 6 juli vieren we de verjaardag van de dalai lama. In het kader van het Tibetaanse Nieuwjaar is er elk jaar een groot feest in een partycentrum bij station Sloterdijk in Amsterdam. Daar komt iedereen. Na de vaste religieuze rituelen is er tijd voor dansen, zingen en eten.'

'Vrijwel iedereen werkt en we kennen bijvoorbeeld geen drugsverslaving'

De Tibetanen vormen een hechte gemeenschap. Ze hebben zich goed aangepast aan de Nederlandse samenleving, zegt Jampa. 'Vrijwel iedereen werkt en we kennen bijvoorbeeld geen drugsverslaving. Vanuit onze geloof proberen we goed te zijn voor anderen en ons best te doen.'

De laatste tien jaar komen bijna geen Tibetanen meer uit Tibet, omdat de grenzen hermetisch dicht zitten. De Tibetanen die het nog lukt te vluchten, beschouwt China als deserteurs. Die reizen met een paspoort voor hun werk naar het buitenland, blijven dan achter en vragen asiel aan.

In Nederland is het voor Tibetanen steeds lastiger om asiel te krijgen. Afgelopen jaar zwierven vier Tibetaanse vrouwen door Amsterdam die niet in aanmerking kwamen voor een vluchtelingenstatus. Ze kwamen niet rechtstreeks uit Tibet, maar uit India. Dat geldt als een veilig land.

weer op in aanloop naar 10 december, de Internationale Dag van de Rechten van de Mens. We zagen een enorme toename van Chinese militairen in Lhasa.

'Op 9 december zat ik met een groepje buitenlanders te eten toen zo'n vijftig trucks vol Chinese soldaten met machinegeweren, helmen en schilden langsreden. In de Bankhor zagen we later alleen maar soldaten. Plotseling begon iedereen te schreeuwen en zagen we een Tibetaanse vlag boven een demonstrerende menigte uitsteken. Een groepje demonstranten kwam met die vlag aanrennen.

'Het volgende moment renden Chinese soldaten de zijstraat in waar wij ons bevonden. Ik draaide mij om en voelde meteen een brandende pijn in mijn arm en schouder. Mijn eerste gedachte was: rotjes. Toen hoorde ik tatatatatatatatatata! Ik was geraakt en dreigde flauw te vallen van de pijn, maar ben toch gaan rennen. Met acht soldaten al schietend achter mij aan. Ik voelde de kogels langs mijn hoofd suizen.'

Meindersma zocht dekking op een binnenplaats. Buitenlandse vrienden brachten haar naar een ziekenhuis. Haar wond werd schoongemaakt, maar ze kreeg geen behandeling: 'Ik vertrouwde de Chinese artsen niet en wilde het land uit.' Na enige strijd om het ziekenhuis te mogen verlaten, kreeg ze een week huisarrest in het hotel waar ze verbleef. De telefoon in het hotel stond roodgloeiend: journalisten van Associated Press, Reuters, BBC, Radio 1 belden haar om informatie. Bij het bloedbad waren zestien doden gevallen en zeventig gewonden.

Na een week kreeg ze haar paspoort terug en mocht ze het land verlaten. Ze pakte een vliegtuig naar de Chinese stad Chengdu en vandaar reisde ze per trein naar Hongkong. Een arts daar zei: 'Ik heb duizenden kogelwonden behandeld, jij had morsdood moeten zijn.'

Eenmaal hersteld ging ze naar India om de dalai lama verslag uit te brengen. Hij dankte haar dat ze haar bloed voor Tibet had gegeven en waarschuwde: "Als je hierover praat, kun je nooit meer terug naar Tibet."

In maart 1989 legde ze toch een verklaring af voor de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties (VN).

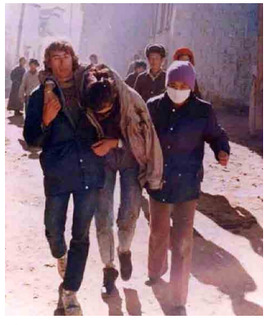

Meindersma wordt zwaar gewond afgevoerd door een vriend

Meindersma: 'Nederland heeft als eerste land sinds 26 jaar in de VN iets gezegd over Tibet: *"Het verwonden van een van onze onderdanen heeft in Nederland het bewustzijn van de mensenrechtensituatie in Tibet aangescherpt."* De toenmalige ambassadeur bij de VN Rob van Schaik zei na afloop: "Het spijt mij dat ik niet méér kon zeggen."'

'De Chinezen zijn op alle terreinen bezig om invloed uit te oefenen'

Vanaf 1989 reisde Meindersma een jaar de wereld rond om tegenover parlementen en regeringen over Tibet te spreken. Na haar kandidaats biochemie besloot ze rechten te gaan studeren. Tot 2005 werkte ze bijna vijftien jaar voor de VN, waarvan tien jaar als bemiddelaar in conflictgebieden. Met Rob de Wijk zette ze het Den Haag Centrum voor Strategische Studies op, ze stond in 2010 voor D66 vijftiende op de verkiezingslijst voor de Tweede Kamer en was tot 2015 directeur van het Prins Clausfonds.

'Soms lijkt een oplossing verder weg dan ooit, maar in januari dit jaar heeft het Amerikaanse Huis van Afgevaardigden steun aan Tibet uitgesproken.' China claimt het recht de opvolging van de dalai lama te regelen, maar volgens Amerika moet China zich daarin niet mengen. Meindersma: 'Minister van Buitenlandse Zaken Stef Blok heeft in een Kamerbrief van 11 november hetzelfde gezegd. Tibet werd eerder in mei nog niet genoemd in zijn notitie over de China-strategie.'

Ze waarschuwt voor onderschatting van het gevaar dat van China uitgaat. 'De Chinezen zijn op alle terreinen bezig invloed uit te oefenen: op universiteiten via studenten en promovendi, en via de Confucius-instituten. Ze kopen bedrijven en willen onze technologie. ASML moet geen apparatuur aan China leveren die kan worden gebruikt voor mensenrechtenschendingen. We moeten geen zaken doen met Huawei. De AIVD waarschuwt al jaren voor spionage.'

De crisis rond het uitgebroken coronavirus 'toont hoe China kritiek onderdrukt en kan tot meer begrip van de situatie in Tibet leiden. De Tibetaanse grens wordt met camera's bewaakt. Chinese "grensverdedigingsdorpen" zorgen voor een buffer.'

Er is nog een probleem. 'De tien grootste rivieren van Azië ontspringen in Tibet. Afwatering naar China gaat ten koste van de Tibetaanse graslanden. Daardoor verdwijnt de nomadencultuur.'

Meindersma hoopt dat ze ooit terug kan naar Tibet. 'En dat de dalai lama nog een vrij Tibet mag meemaken.' ●

Dalai lama: geestelijk leider

De 14de dalai lama is op 6 juli 1935 geboren in Tibet en geldt als de geestelijk leider van de Tibetanen. Na de bezetting van Tibet in 1950 door China ging hij in 1959 na een volksopstand in ballingschap naar India. In Dharamsala richtte hij binnen een jaar een parlement en regering in ballingschap op.

Wereldwijd wordt de dalai lama geprezen om zijn inzet voor menselijke waardigheid en respect voor alle religies.

In 1987 presenteerde hij in Washington een vredesvoorstel als oplossing voor de situatie in Tibet. In een vijfpuntenplan stelde hij voor dat Tibet een gedemilitariseerde zone van vrede zou worden met autonomie voor de Tibetanen. Ook vroeg hij aandacht voor bescherming van het milieu. In 1989 kreeg hij de Nobelprijs voor de Vrede.

Conservatieve tegenstanders vinden dat hij de strenge boeddhistische leer te veel loslaat. In 2010 gaf hij zijn politieke bevoegdheden op. Die beslissing viel niet bij iedereen goed. Maar de dalai lama heeft zijn bevoegdheden overgedragen aan een democratisch gekozen president.

De dalai lama heeft altijd opengestaan voor alle stromingen in het boeddhisme. Een klein deel van zijn voormalige volgelingen protesteerde fel tegen zijn oecumenische opvattingen. Een onderzoeksjournalist van *The Guardian* ontdekte dat China die tegenstanders financieel steunt.

Na diens publicatie verstomde de kritiek op de dalai lama.